

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. V. TRYDE

ERINDRINGER FRA HØRSHOLM

1889 - 1940

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1983

F. V. TRYDE

ERINDRINGER FRA HØRSHOLM

1889 - 1940

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1983

INDHOLD

Forord	3
Velkomsten til Hørsholm	5
Fra Holte til Hørsholm	6
Kongens have	7
Fruens bænk	8
Huse i gaden	9
Skole og sparekasse	16
Apoteket, hotellet og husarerne	18
Livet på hotellet	19
Ejendommelige taler	20
Fra husarernes tid	21
Josias Petersen	23
Skolelæreren fra Usserød	25
Muntre historier om en munter mand	25
Da Petersen podede træer	28
Polemik i Hørsholm Avis	29
Anekdoter	30
Da Petersen købte et humbug	31
Forskellige erindringer	32
Da Frederiksen fik veteran-gaven	32
Oberst Barth	33
Om forspil til salmer	36
Expres-Madsen	37
Smedemesterens overtro	37
Afslutning	38
Noter	39
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn	40

Hvor intet andet er anført stammer illustrationerne fra Hørsholm Egns Museums arkiv.

Redaktion Inger Nielsen.

© Hørsholm Egns Museum og Gerda Tryde Christensen.

Hørsholm Bogtrykkeri.

Forsidebilledet er skitse af Inger Nielsen udført efter tegning af Carl O. M. Lund 1896. I forgrunden: Hørsholm Hovedgade ud for Ridebanen.

FORORD

Blandt de erindringer der findes i Hørsholm Egn Museums arkiv har vi valgt F. V. Trydes erindringer om Hørsholm omkring århundredskiftet. De blev offentliggjort i Hørsholm Avis 1943, efter Trydes død.

F. V. Tryde blev født i Holbæk 30. januar 1865. Han tog lærer-eksamen i København 1889 og blev ansat ved Den private Realskole i Hørsholm. Han supplerede sin uddannelse med kurser i musik, sang, matematik og fysik. 1896 fik han ansættelse ved Hørsholm kommuneskole, hvis leder han blev, i begyndelsen med titel af førstelærer, senere overlærer og sidst inspektør.

Trydes uddannelse, evner og interesse for musik medførte, at han blev ansat som organist og kirkesanger ved Hørsholm og Rungsted kirker. Han komponerede, og fik bl. a. udgivet forspil til 25 salmelodier. Han virkede for egnens sang- og musikliv og var dirigent i »Hørsholm Sangforening«, i »Duren« samt i sangforeningen »Skjold« i Usserød, og han gav privat undervisning i musik.

Tryde var også meget aktiv indenfor foreningslivet, hvor han var bestyrelsesmedlem i Hørsholm Distrikts økonomiske Selskab, Sønderjysk Forening, Den konservative Vælgerforening, og han var formand for Hørsholm Skakklub, der udnævnte ham til æresmedlem. Han var medlem af sognerådet 1925–33 og en lang årrække af menighedsrådet.

1940 flyttede Tryde til København, hvor han døde 17. december 1942. Tryde havde truffet sin hustru på egnen, Eveline Antoinette, der var datter af skolelærer Petersen i Usserød.

Tryde har haft stor betydning for udviklingen i Hørsholm gennem et halvt hundrede år. I sine erindringer har han fortalt om steder og personer, der sammen med ham har sat deres præg på byen og egnen.

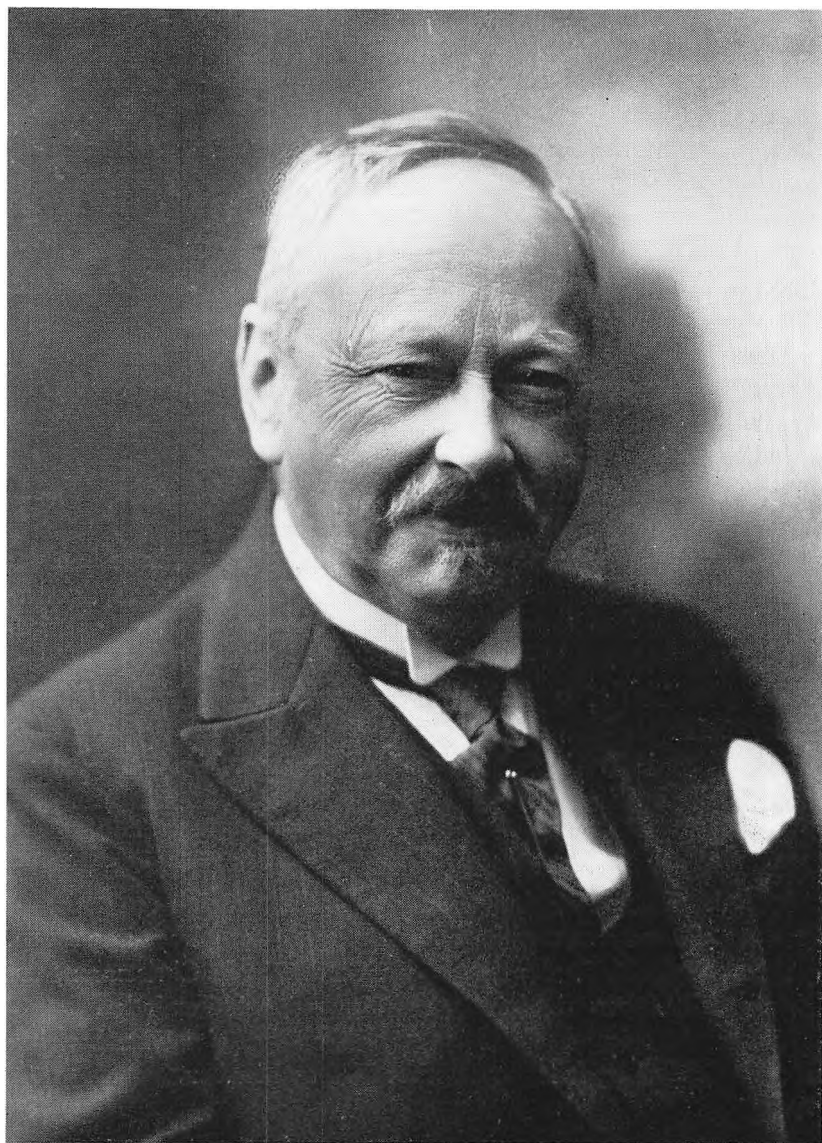
Vi takker F. V. Trydes datter, fru Gerda Tryde Christensen, der har givet tilladelsen til udgivelsen af Trydes hørsholmminder.

Museumsforeningen takker for støtte fra Hørsholm Distrikts økonomiske Selskab og fra sparekasserne SDS og Bikuben.

Inger Nielsen
arkivleder

Ellen B. Danstrup
museumsleder

P. Chr. Nielsen
formand

Skoleinspektør Frederik Vilhelm Tryde, født 30/1 1865, død 17/12 1942.

VELKOMSTEN TIL HØRSHOLM

Da jeg i 1889 fik tilbud om ansættelse som matematiklærer ved Den private Realskole i Hørsholm (bestyrer og ejer P. Hass), var mit første spørgsmål: »Hvor i alverden ligger Hørsholm, og hvordan kommer man dertil?« Man vidste jo nok, at det var i Nordsjælland, at der havde ligget et slot, hvor Struensee og Caroline Mathilde havde sværmet, og at Hertz havde skrevet et digt om Posthuset i Hørsholm. Men det var også alt for mit vedkommende og vist for de flestes. Nå, stedet fandt man jo let på et kort, men at komme derhen var nu ikke så ligetil. Det viste sig, at man tog med toget til Holte, og så kørte man med Ole Møller til Hørsholm. Ole Møller var postkusk. Han var en lille, tyk og jovial mand, som bar sølvtresset kasket, en slags uniformsjakke, og jeg tror blå bukser. På fødderne havde han en slags træsko, som kaldtes kapsko. Det var nødvendigt for at holde varmen, sagde han og tilføjede, at blot man var varm om fødderne, frøs man ikke. Og for ham, der sad på bukken både sommer og vinter i al slags vejr, var dette en såre vigtig ting. Når han så på sine hjulene ben var rede til at stige op, viste han en helt forbløffende ekvilibristisk færdighed i at bestige bukken, så svøbte han et tæppe om benene, og med et gemytligt: »Kom så« til hestene gav han afgangssignalet, og så trillede »Møller« vognen i roligt tempo af sted.

Vognen var en lukket char-a-banc med sæder betrukket med rødt fløjl. Der var glastruder i begge sider, og på gulvet var der om vinteren et tykt lag halm, forresten altid rent halm.

Ankommet til Hørsholm holdt man ved Postholdergården. Her steg passagererne ud, og Ole Møller kørte med postsækkene videre til Posthuset.¹⁾ Postholderen fik et gratiale af Posthuset for besørgelse af posten, men dette har næppe været stort. Større var sikkert for tjenesten ved den stadige tilførsel af gæster til Postholdergårdens restaurant, som var særdeles velforsynet og velanset. Postholderen var i alt fald dengang en velstående mand, og Ole Møller var velfornøjet med sin løn. Men et hårdt liv har det alligevel været for denne efterhånden aldrende mand, og han blev i sin alderdom i høj grad plaget af gigt. Turen kostede 50 øre, og det var mange penge

Hørsholm Realskole oprettet 1865, fot. ca. 1910, nu pensionistboliger på hjørnet af Rungstedvej og Gutfeldtsvej.

dengang, så om sommeren gik man ofte den smule vej fra Holte. Det var jo kun ca. 5 fjerdingvej (1 $\frac{1}{4}$ mil), og det regnede man da ikke for noget.

Men Kystbanens åbning 1897 var katastrofal for Postholdergårdens blomstring. Ole Møller kørte dog endnu nogle år, men kun til Rungsted. Så blev han affældig, og den gamle postvogn afløstes af rutebilen.

Fra Holte til Hørsholm

Lad os blot een eneste gang tage køreturen fra Holte til Hørsholm med den gamle postvogn. Det var jo i grunden en smuk tur. Først det åbne stykke forbi Ny Holte hotel²⁾ og Rudersdal kro, der mindede om en gammel tysk landevejskro med mord og røveri og alt sådan noget. Nu er der jo så nydeligt og hyggeligt. Så drejede man ved Rudegård mod nord ind i den dejlige, store Rudeskov, så den lille Frihedsskov³⁾ og så atter ud på det åbne land, rigtig uforfalsket dansk, sjællandsk bondeland. Som blå øjne eller små smilehuller var der strøet med småsøer, dem hvoraf slottet i Hørsholm fik vand til

Springvandet i Hørsholm slotshave, som det så ud efter slotshavens istandsættelse 1913. Efter postkort fra Kgl. Bibliotek.

sine damme og springvand. Det har i virkeligheden været et betydeligt og vel gennemtænkt stykke arbejde med disse vandledninger. Helt fra det vandrige Femsølynge og Brådebækdammen over Ubberød dam og Springdam til Slotshaven. Derfra afløb gennem Smedehullet, Dronningedam, Ørbækrenden til Mortenstrup å (Usserød å)⁴), som drev Stampeværket i Usserød og et vandhjul ved Klædefabrikken, samt Olsens vandmølle⁵), for til sidst at styrte sig ud i Nivå og med denne ud i Sundet. Vandstanden reguleredes ved utallige stemmewærker, som for en stor del endnu er til stede.

Kongens have eller Slotsparken

Vi blev lidt stive i benene af den lange køretur og beder Ole Møller sætte os af lidt udenfor Hørsholm. Og så går vi det sidste stykke langs Kongens have. Jeg ved meget godt, at den nu hedder Slotsparken. Det er meget finere og rigtigere. Bevares vel, det er så sandt, så sandt. Men hvorfor skal de ny tilflyttere have lov at lave om på de navne, som vi gamle holdt af, og er der til syvende og sidst ikke mere poesi over »Kongens have«? Mon ikke man berøver børnene noget ved at forandre dette navn, thi for børn er der noget fantasi fyldt og fantastisk stort over alt det, der har noget at gøre med kongen. Jeg skulle engang vise en lille dreng rundt i København, og

Det gamle skovløberhus i Slotshaven, fot. ca. 1900.

jeg viste ham alt muligt smukt og stort, Rundetårn, Rådhuset, Absalons statue. Der var ikke noget der gjorde større indtryk. Men da vi kom op ad Østergade, tror jeg, var der en hattemagerbutik, hvis kendemærke var en meget stor, rød, høj hat, der hang der som skilt ud over fortovet. Da standsede drengen, pegede på hatten og sagde: »Er det kongens hat?« Det hjalp ikke, at jeg benægtede det. Jeg tror, at han gik hjem med den forestilling, at han havde set kongens hat, og det var hans eneste egentlige oplevelse den dag. Skal vi være enige om, at den hedder Kongens have.

Fruens bæk

Næsten helt nede ved Hørsholm var der i skovbrynet et par alen over vejen udhugget en lille firkantet plads, og her ved foden af et stort træ en bæk. Den er forlængst borte, men den hed »Fruens bæk«. Der er vist ikke mange, der husker den. I min fantasi blev den til fru Heibergs bæk. Her sad hun og ventede på vognen, som skulle bringe Heiberg og Hertz ud fra København. Her gav hun dem det første velkomstmil, og så ilede hun på sin lette fod forbi skovløberhuset og hotellet hen til det lille hus, som endnu bærer mindetavle⁶⁾

Den lille domestikbygning fra ca. 1740, senere kaldt »Heiberghus«, nedrevet 1938, i baggrunden ses nuværende bygning Gammel Hovedgade 17. Postkort fra ca. 1920.

om, at her boede de. Og så kunne hun lige være der og modtage dem rigtigt, når vognen holdt for døren.

Endnu mens jeg skriver dette, erfarer jeg, at det gamle hus i disse dage er revet ned. Vejsvinget skulle rettes ud, og så måtte det falde. Det er der ikke noget at sige til. Det var jo ikke noget betydningsfuldt historisk mindesmærke, men trist er det jo alligevel. Der var dog en lille smule historie i det.

Huse i gaden

Men tilbage til indgangen til Hørsholm⁷). På venstre side af gaden er der en række temmelig ensartede huse, sådan som de kendes fra alle danske provinsbyer. Ikke det første, det er et nyt hus⁸), bygget af slagter Rasmussen i firserne, men de følgende. På hvert hus er en port, og inde i portrummet gadedøren. Porten fører ind til gårdspladsen, bag den udhuset, og bag dette haven. Der er noget hyggeligt

Hasfeldts Boghandel, nuværende Gammel Hovedgade 3, fot. ca. 1930.

ved denne form, der gør ejendommen til et afsluttet hele og fører tanken hen på det engelske: »My home is my castle«. Det første af de gamle huse rummede Hasfeldts Boghandel. Hasfeldt var en dame med det fine navn Carstence. Hun havde i sine unge dage været privatlærerinde, således en tid sanglærerinde på frk. Phødenphants pigeskole⁹⁾ i Hørsholm. Der var altid noget teatralisk over hende, og det brød ud i lys lue, når hun lod børnene synge: »I alle de riger og lande«. Hun slog ud med den ene hånd, lagde den anden på sin svulmende barm og udbrød med pathos: »Børn, når jeg synger denne sang, føler jeg mig som Holger Danskes kone«. Resultatet var næppe begejstring hos børnene, dertil gentog det sig for tit, men derimod at hun altid i den skole hed »fru Danske«. Hun endte altså som boghandler og havde en klasselotterikollektion, så hun sad meget godt i det, hvad penge angik, men med alderen blev hun temmelig svagelig, og da hun nåede en høj alder, blev hendes sidste år trange. En stor hjælp for hende var i disse år hendes plejedatter, en venlig og dygtig ung pige, som passede det hele og tålmodigt fandt sig i den gamles urimeligheder.

Det næste hus var bygget af malermester Kanitz. Det var længe siden, at det var bygget, thi Kanitz's søn, som også var malermester,

Kanitz hus, nu Gammel Hovedgade 5. Her havde Tryde og hustru deres første lejlighed. Husets navn var »Elsebo«; da billedet blev taget var her menighedshus, fot. ca. 1925.

var død, længe før jeg kom til Hørsholm, men hans, altså sønnens, over 80-årige enke levede og boede her sammen med sin ene datter. Mathilde hed datteren, og hun var temmelig skrap, medens hendes søster, som styrede hus for en ældre herre i København, altid var mild og venlig. Kanitz's hus var meget velholdt, navnlig med hensyn til maling. Man havde ligefrem det indtryk, at uden denne maling ville det være faldet fra hinanden. Det var dog ikke rigtigt. Huset står godt nok endnu. Min kone og jeg fik der på 1. sal vort første hjem. En lykkelig tid, trods meget små kår.

I baghuset boede skomager Wiese. Han var en kraftig mand med et meget stort hoved. Af profession lappeskomager, af hjertet og interesse dyreven. Hver aften stod han i porten og så på, at hans »duer« kom hjem. Det var kragerne, som indtog deres hvilepladser for natten i toppen af de høje træer i Kongens have under mægtige skrig og skrål. Og gik han ned ad gaden, var han altid fulgt af alle kvarterets hunde, store, små, milde og arrige. Alle flokkedes de om ham for at få et venligt ord eller et lille klap. Jeg så ham aldrig give dem noget, men kærligheden var uomtvistelig og gensidig. Man gav

Malergården, nu Gammel Hovedgade 7, tv. for døren står maler C. R. Mathiasen, og th. galochemager Peter Hansen.

ham sit fodtøj til reparation, og var han ikke hjemme, stillede man det bare på trappestenen ved hans dør, måske med en lille seddel ved. Så kunne man hente det et par dage efter, og betalingen var særdeles beskedent.

Det næste hus i rækken var malermester Carl Mathiasens, en stor og tung mand af et langsomt tempo, men anset som en særdeles dygtig og pålidelig maler, der altid lavede udmærket arbejde. Da jeg første gang gik gennem gaden ved min ankomst til Hørsholm, stod han udenfor sin gadedør. Da han så mig, trådte han mig i møde, idet han spurgte: »Er det ikke Hass' nye lærer?« Da jeg svarede bekræftende, fortsatte han: »Så vil jeg byde Dem velkommen til Hørsholm og håbe, at De må befinde Dem godt her«. Denne venlige velkomst af en mig fuldkommen fremmed mand gjorde mærkværdig godt, og jeg glemmer aldrig den gamle maler Mathiasens venlighed.

Det næste hus var et anseligt og smukt hus af røde mursten. Her boede dyrlæge Schiellerup.

Derpå fulgte Postholdergården. Postholder Hansen var en udmærket vært, som altid passede sit kram. Men man så ham aldrig i ringe-

Schiellerups gård, nu Gammel Hovedgade 9. Bygget efter den store ildebrand 1806. I dag afdeling af socialforvaltningen, fot. ca. 1930.

ste grad deltage i serveringen. Det var tjenerens sag og langt under Peter Hansens værdighed. Han derimod underholdt gæsterne ved hyggelig samtale og drak med dem. Der blev tit drukket forfærdeligt i denne beværtning. Det skete, at et par af de store gårdmænd fik i sinde at slå et slag, og så sad de her i et døgn eller to og snakkede og drak og spillede kort uden standsning, indtil de omsider fuldstændig fortinnede og udmattede kørte hjem. Det var derfor ikke så helt galt, at dette hjørne af Hørsholm gade og Frederiksborgvejen blev kaldt det skarpe hjørne, det som visse folk havde svært ved at komme forbi.

Yderligere lå der på den modsatte side af Frederiksborgvejen den såkaldte madam Saanes beværtning og keglebane. Det var et tarveligere publikum, som her forlystede sig, men konsumeringen af stærke drikke var næppe ringere. Madam Saane var en håndfast dame, og der skete derfor ikke større udskejelser. Hun skulle nok tøjle sine

Postholdergården, Gammel Hovedgade 11, fot. ca. 1890, før Hørsholm mølle blev bygget (1891).

gæster, om det behøvedes. Hun havde en plejesøn, som hed Jens. Han var en skikkelig dreng, men svagt begavet. Ved sin sidste skoleeksamen¹⁰) havde Jens ikke kunnet svare et ord i religion. Præsten sagde da: »HØR nu her, Jens: Dette her må du kunne svare på. Når du engang dør, vil du så helst i himmerig eller i helved?« Efter en grundig overvejelse sagde Jens med tyk stemme: »Jeg vil helst blive hos madam Saane«.

Udenfor Gortholdergaarden 1886.

Høst Søren Hansen Wapponhans
 Apoteker. Gortholder. Gendarmsergent.
 Søren kaldet Dvidkaal Selissen Lorenzen
 Ejendomsindler. Bogholder. Fraktør

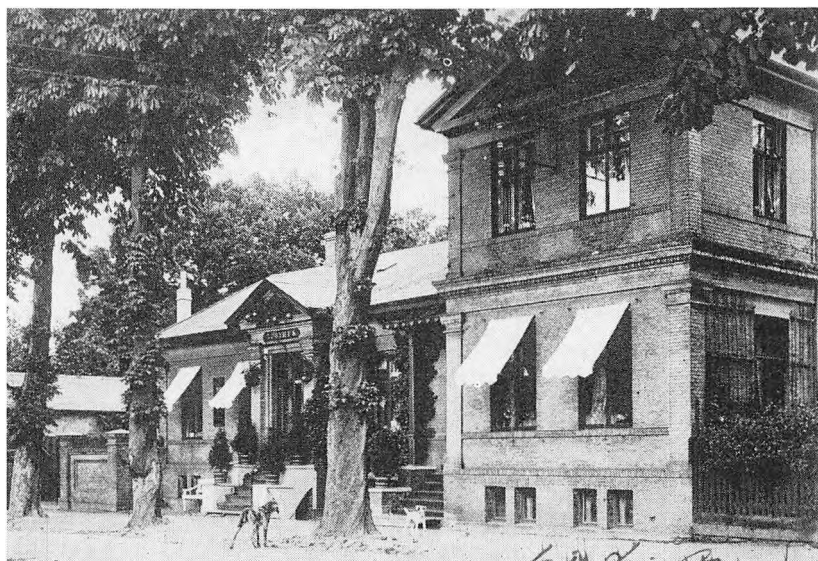

Madam Saanes beværtning »Den blaa Kat« lå på hjørnet af Frederiksborgvej og Gammel Hovedgade. Nedrevet 1928. Fot. ca. 1920.

Skole og sparekasse

Og så når vi over på den anden side af gaden. I det første hus, en rød firkantet kasse, var stueetagen optaget af den kommunale pigeskoles to klasseværelser. På 1. sal fandt man over det ene klasseværelse lærerindens lejlighed, over det andet fandtes sparekassens

lokaler. Her residerede kammerråden. Kammerråd Christensen var en meget betydelig mand med store interesser og frugtbare ideer. Men myndig det var han. Han var bestyrer af amtstuefilialen i Hørsholm og tillige leder af sparekassen, som ejedes af et landøkonomisk selskab ved navn Hørsholm Distrikts økonomiske Selskab. Kammerråden var vist også formand i dette selskab og så vidt jeg ved, var det på hans gode initiativ, at selskabet oprettede sin sparekasse, der for al fremtid blev den rigdomskilde, som bar selskabet oppe¹¹). Skulle man i sparekassen, så kom man først ind i venteværelset, hvor skovløber Bartels var dørvogter. Man måtte tålmodigt vente, til man hørte kammerrådens myndige røst forkynde: »Den næste«. Da åbnede Bartels døren, og man fik lov at komme ind. Men det gik efter tur, som hos tandlægen, og kun een ad gangen. Han skrev en bog, som bevarer hans navn for eftertiden, nemlig en Hørsholms historie. Dette værk bærer vidne om en mægtig viden og indsigt, flid, omhu og interesse. I alt, hvad der angår de landøkonomiske forhold her på egnen op gennem tiderne, anses denne, eller har i al fald været anset som så pålidelig, at man ligefrem benyttede den som kildekrift. Det før omtalte selskab har rejst for ham en mindstøtte med hans portrætmedaillon. Han ser ud over den by, som han elskede og viede sit liv.

Hørsholm Apotek, Gammel Hovedgade 6, i dag en afdeling af socialforvaltningen. Postkort ca. 1915.

APOTEKET, HOTELLET OG HUSARERNE

Når en arkitekt får til opgave at bygge en kirke, en skole, et rådhus, en bankbygning osv., så ligger der i selve opgaven et fingerpeg om, hvordan omtrent det pågældende hus skal se ud. Dels er der jo visse traditioner, dels også det, at man skal kunne se på bygningen, hvad den skal bruges til. Men hvordan skal et apotek se ud? Er der nogen der ved det? Jeg har ingen mening om det. Det næste hus vor vandring fører os til, er Hørsholm apotek. Det er et smukt hus, og enhver kan se, at det er et apotek, for det står meget tydeligt at læse, men ellers ville det vist ikke være let at finde. Forøvrigt er det i enhver henseende udmærket indrettet, man kan altså bare ikke se, at det er et apotek. Akademisk arkitektforening burde udsætte som prisopgave: »Et apotek«, så fik vi måske typen frem.

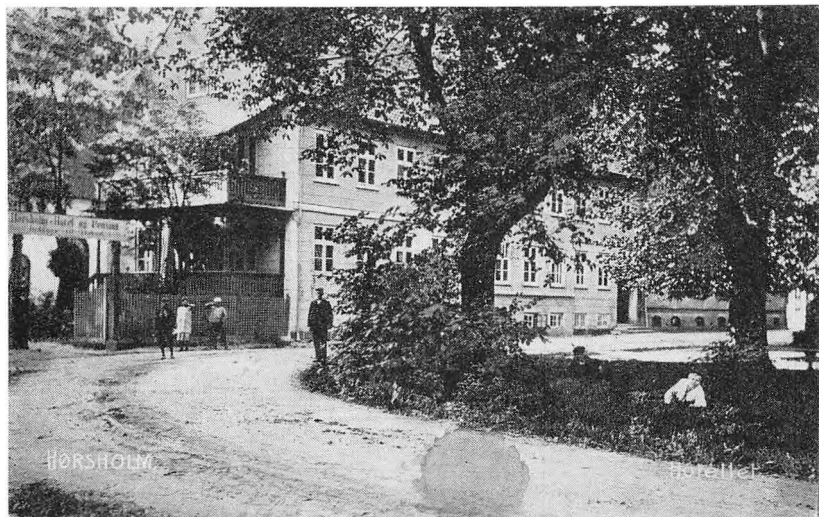
Apotekeren hed P. H. J. Petersen¹²⁾. Han var en høj, flot mand af et venligt gemyt. Han deltog i det offentlige liv. Han var således i en årrække medlem af sognerådet, og som formand i dettes skoleudvalg havde han titlen skolepatron. Hans hovedbedrift var at skaffe byen et gas- og vandværk. I en lille by er der jo altid kritik, og man kritiserede også dette værk. Det var for lille og for dårligt anlagt og lignende. Efter at det er overtaget af kommunen, fungerer det imidlertid udmærket, og ingen skal fratage apoteker Petersen æren for, at han skaffede Hørsholm gas og vand på et tidspunkt, da det var særdeles påkrævet. Ikke mindst vandværket. Thi byens vandforsyning var i sandhed elendig. Hele den bydel, som nu er omtalt, havde kun een brønd. Den stod på fortovet ved pigeskolen (Gammel Hovedgade 4), og her måtte vi hente vand. Tilmed var dette vand temmelig hårdt, så når man skulle have gule ærter, hentede man et par spande af det bløde vand fra posten ovre på Stolbergs plads. Det var jo lige i nærheden af præstegården, og derfor hentede man »det hellige vand«, når man skulle have gule ærter. Også apoteker Petersens eftermand, apoteker Paul Scheel¹³⁾ har gjort en meget stor indsats i byens offentlige liv, men han hører nutiden til og skal ikke nærmere omtales her.

Pladsen med Stolbergstøtten, store lade opført 1713. Præstegården fra slutningen af 1600-tallet og vandposten med »det hellige vand«. En attrap af vandposten er opstillet på Hørsholm Egns Museums gårdsplads. Postkort ca. 1942.

Livet på hotellet

Nu drejer gaden skarpt imod øst, blot et lille stykke, for så at udmunde i Hørsholms egentlige Hovedgade. Til hvilken side skal jeg nu vende mig? Lad mig begynde med hotellet. Det har spillet en ikke ringe rolle i byens liv. Her holdtes oplysende og belærende foredrag, her blev der opført skuespil, dels af omrejsende selskaber, dels af stedlige dilettanter, og her holdtes store offentlige møder af byens mange foreninger, gerne med fællesspisning og påfølgende dans. Det bliver for vidtløftigt at skildre alt dette i enkeltheder, skønt det kunne være fristende. Det, som gjorde dybest indtryk, var, at her mødtes høj og lav i udmærket forståelse med hinanden. Som karakteristisk for stemningen kun dette lille træk. Ved en af fællesspisningerne blev en lille husmand, der jo ellers førte en meget beskedent tilværelse, så grebet af det for ham vidunderlige, at han her sad til bords med de højeste i samfundet, at han greb sit glas, rejste sig og med høj røst råbte: »Skål oberst Barth og birkedommer Møller«. Ingen tog anstød, og de to herrer hilste venligt på ham. Birkedommer Møller ved jeg ikke nærmere om, men oberst Barth var en ikke helt almindelig type, men ham vil jeg senere omtale.

Hørsholm hotel set fra Ridebanen med indgang til have og annex, nu Gammel Hovedgade 14. Bygningen blev forlænget mod syd med 5 fag vinduer. Hotellet blev lukket og ombygget til ejerlejligheder 1976. Postkort ca. 1906.

Ejendommelige taler

Ved de mange forskelligartede fester blev der ofte holdt taler. Mange af dem var fortræffelige, enkelte noget – hvad skal jeg sige – ubehjælpomme. Således var der engang en mand, som holdt tale ved et sølvbryllup. Han endte med disse ord: »Og så vil jeg ønske for dig, at du må se tilbage på en lys og lykkelig fremtid«.

En mand skulle tale for kongen. Han havde min kone til bords og sagde hviskende til hende: »Jeg er noget nervøs. Må jeg ikke holde talen ganske stille for Dem, før jeg rejser mig?« »Jo, så gerne«, sagde hun. Han holdt talen for hende med lav stemme, og hun sagde: »Den er aldeles udmærket, den kan De roligt holde«. Så slog manden på sit glas, rejste sig og sagde: »Skønt aldeles uforberedt skal jeg o.s.v.«. Talen var meget god, og vi andre var godt tilfredse, men det kneb for min kone at holde sig alvorlig.

På hotellet var der en L'hombre klub. Her forekom ganske pudsige episoder, f. eks. denne, som måske vil kunne interessere L'hombre-spillere. En gammel dyrlæge sagde spil i spar på manille, basta, konge og dame. Han var så heldig at købe spadille. Nu ræsonnerede han så-

ledes: »Manille, basta, konge og dame, det er 3 stik. Spadille til, det er 4, det kan jeg ikke spille, det kaster jeg«. Og under de andres jubel kastede han sit sikre spil på 5 matadorer. Samme dyrlæge skrev engang en regning, så lydende: »Kureret en ko, som døde, 5 rdl.« Jo, han var ikke helt almindelig.

Fra husarernes tid

Selv om slottet ikke står mere, så er der dog en hel afdeling af Hørsholm, der så at sige står i slottets tegn og er som en levende krans af minder fra gamle dage. Først ridebanen¹⁴). Det er en meget stor, firkantet græsklædt plads på alle sider kranset af herlige gamle kastanier, som i blomstringstiden frembyder et næsten feagtigt skue. Den indgik oprindeligt som et led i slottets store haveanlæg, og fra den førte indkørselsalleen til slottet, nu til kirken. Vejen har endnu den gamle brolægning fra slotstiden. Ridebanen blev ikke blot benyttet som sådan i slottets tid, men fik atter anvendelse, da husarerne, som i sin tid var indkvarteret i Hørsholm, benyttede den til øvelsesplads. Hestene var opstaldede i slottets gamle hestestalde, som ses helt uberørte. Nu er de forøvrigt indrettede til det nye Jagtmuseum. Den første og største staldbygning, den nærmest byen, ligger højt på en jordvold, og ud for hver stalddør var der meget praktisk i volden en halvrand, stenlagt udskæring. Når husarerne så rensede staldene, kørte de på trillebør gødningen ud af stalddøren og væltede indholdet ned i udskæringen. Det var nemt for soldaterne og også for dem, som købte gødningen, så man let kunne køre fra vejen hen og læsse. Sundhedsmæssigt var det måske ikke så godt, men det tog man ikke så nøje dengang, og det var vel heller ikke værre, end forholdene er ved de fleste gårde på landet. Disse udskæringer eksisterer endnu.

Af og til blev husarerne kommanderet i kirke om søndagen. De sad på balkonen, hver med sin sabel mellem benene. Der var jo dårlig plads i våbenhuset til så mange sabler. Imens sad ritmesteren nede i kirken. Hvor godt han hørte efter, ved jeg ikke, men han opfattede dog, at præsten talte om, og flere gange gentog, at vi skulle være stille for herren. Da ritmesteren nu hørte lidt sabelraslen, rejste han sig pludselig og kommanderede med høj røst på sit tysk: Ekadron still! En af sognepræsterne fra den tid klager i sine erindringer over, at officererne var ganske uimodtagelige for hans påvirkning, og at de mange soldater var årsag til en udbredt umoralitet og usædelighed.

Kavalerbygningen fra 1740'erne, Folchavevej 17-23, i baggrunden Kavalerstalden fra 1730'erne. Fot. ca. 1900.

Garderhusarerne giver opvisning i Slotshaven, fot. 1916.

Efter den første stald fulgte det store ridehus, som bærer Frederik d. 4's navnetræk. Det har altså stået, før Sophie Magdalene byggede sit slot og har sammen med de øvrige her liggende bygninger: stalde, præstebolig, kavalerbygning o.s.v. hørt til et tidligere slot. Tilsammen danner de et smukt hele, fyldt af en stemning, som fører sindet tilbage til længst forsvundne tider. Og drejer man om hjørnet ved kavalerbygningens ende, ser, eller rettere så, man den gamle drengeskole¹⁵). Skolebygningen er af yngre dato og står endnu, omend lidt forandret, men lærerboligen er revet ned. Den havde først været bolig for en eller anden funktionær ved slottet, gartneren, siges der, jeg har hørt fiskemesteren. Det kan jo være, at gartneren også var fiskemester.

Josias Petersen

Den første lærer, der flyttede ind her, endnu mens slottet stod, hed Josias Severin Petersen. Han havde været trompeter i Holsten, men var vist en ret kundskabsrig mand, i alt fald fuld af ideer og interesser. Petersen havde læst Dr. Jenners skrift om vaccination. Han gav sig selv til at lave vaccine og prøvede virkningen på sin ældste søn. Den stakkels dreng blev vaccineret mange gange, men tog forresten ingen skade af det. Han blev da i alt fald over 80 år. Da den gamle Josias Petersen havde indhøstet så mange erfaringer, som han fandt fornødent, udgav han et lille skrift herom og fik 1805 af det konge-

Slottets hestestald bygget 1732–38. Foto fra 1915, da Garderhusarregimentets 4. eskadron lå i Hørsholm, nu Jagt- og Skovbrugsmuseet, Folehavevej 15. Kgl. Biblioteks billedsamling.

lige Landhusholdningsselskab en ærespræmie bestående af et sølvbæger med inskription.

På lærer Josias Petersens tid stod slottet endnu, men forsømt og faldefærdigt. Den før omtalte søn har selv fortalt, at han sammen med andre drenge løb og legede på taget af slottet. Snart blev det dog revet ned¹⁶⁾, og kirken opførtes. Arkitekten var C. F. Hansen, som også byggede, blandt meget andet, Frue Kirke og Christiansborg

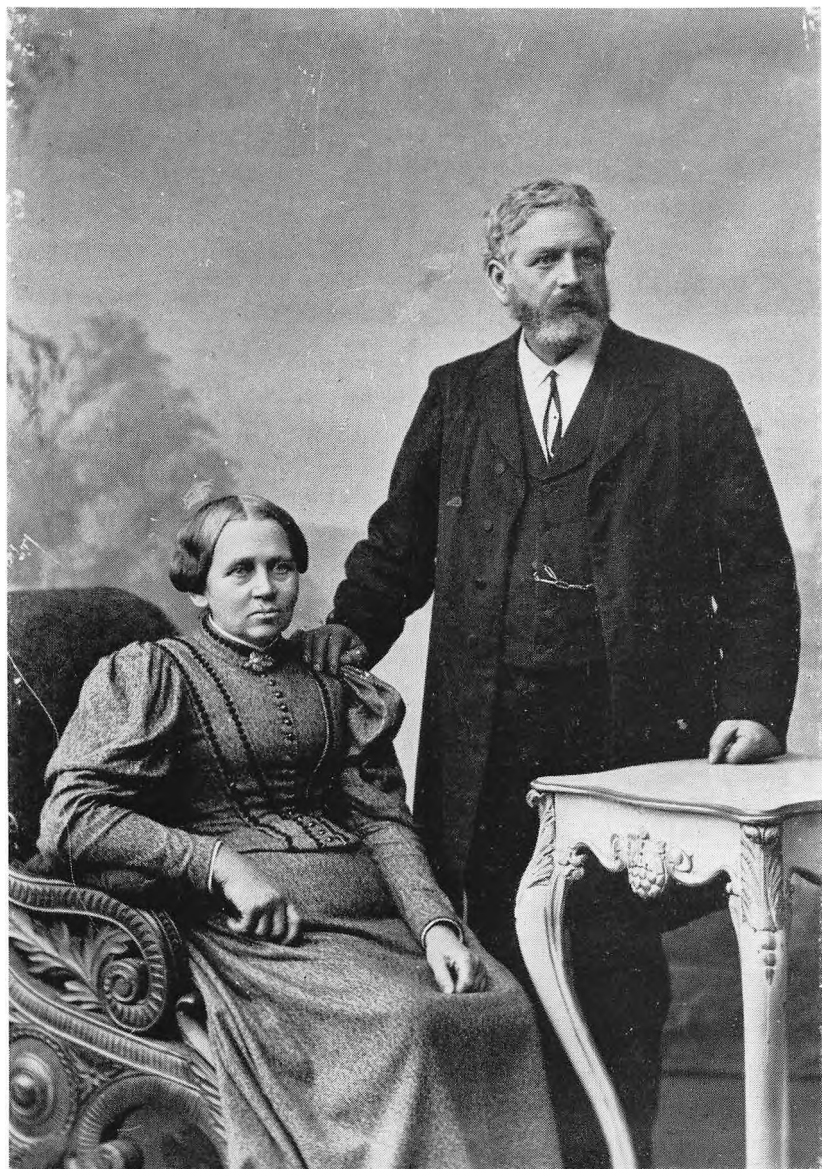
Slot¹⁷), til hvilket sidste masser af sten fra Hørsholm Slot blev anvendt. Kirken har en vidunderlig beliggenhed og er selv et herligt bygningsværk. Navnlig det indre er af en arkitektonisk renhed, skønhed og højhed, som ikke kan undlade at stemme sindet til andagt. I og for sig er der ikke noget nyt i, at Hørsholm fik en kirke, thi man havde jo hidtil haft adgang til slotskirken, men der var en anden ting, som nu faldt Petersen på sinde. Det var, at man savnede en kirkegård og måtte begrave de døde langt borte på Birkerød kirkegård. Han slog sig så sammen med to af byens borgere, nemlig maler Kanitz, fader til den førnævnte, og bager Meincke. De foranstaltede en indsamling og fik af staten et stykke jord af Gøgevangen, hvor så kirkegården blev anlagt¹⁸). De tre mænd udvalgte selv det sted på kirkegården, hvor de ville begraves. Den første af dem, som døde, var Kanitz, og han var tillige den første, som overhovedet blev begravet på Hørsholm kirkegård. Herom vidner hans gravsten, som er ganske køn og ejendommelig. På den står nemlig: »Dette er den første grav på dette begravelsessted«. Petersen udvalgte sig sin plads lige til højre for indgangen. En dag følte han sig meget syg. Han havde fået en stor byld i halsen, og lægen havde vist opgivet ham, i alt fald var han selv overbevist om, at han skulle dø. Han lod da spænde for og kørte med sin kone og sine børn op ad den stejle kirkebakke, stod af ved indgangen og viste dem, hvor han ville ligge, idet han tilføjede, at der på hans gravsten skulle stå: »Her hviler uden angør den første kirkesanger«. Så kørte de hjem, men vognen væltede i grøften, og Petersen slog sig så hårdt, at der gik hul på bylden, og han levede videre i mange år. Sin gravskrift fik han ikke på stenen, som endnu findes på gravstedet, kun er J. S. Petersen rettet til F. S. Petersen, navnet på hans sønnesøn, der var lærer i Usserød.

SKOLELÆREREN FRA USSERØD

Muntre historier om en munter mand

Denne her på egnen meget kendte og meget ejendommelige mand havde først været sømand. Han var, så vidt jeg ved, en tid matematiklærer ved navigationsskolen, senere lærer på officersskolen i Altona, men blev ved krigens udbrud i 1864 fordrevet med sin hustru og deres to små børn. Hustru og børn satte han i pleje hos sin fader,

lærer Petersen i Søllerød, og selv gav han sig til at læse til skolelærereksamen, som han tog i løbet af et årstid, måske to, hvorefter han søgte og fik embedet som lærer ved Usserød skole. Embedet var oprettet til en ugift lærer, og lønnen derefter, og dog virkede han her i mangfoldige år og opdrog sammen med sin storartede hustru sin store børneflokk, ikke mindre end 12, som alle uden undtagelse blev gode og dygtige mennesker i gode livsstillinger. Grundstenen i hjemmet på Usserød skole¹⁹⁾ var gudsfrygt. Hans temmelig lavstammede, men tætte og kraftige skikkelse med det mægtige, smukke og karakterfulde hoved, omkredset af en uhyre mængde hår og skæg, førte uvilkårligt tanken hen på de gamle patriarker. Og han var som en patriark for sit hjem. Men tillige var han en meget munter mand, og tonen i hjemmet med de mange kvikke og smukke døtre var alt andet end kedelig. Vid spillede dem alle på læben, og trods små kår var der en ubegrænset gæstfrihed. Hvordan fru Petersen fik det hele til at rende rundt, er for alle tider en gåde, men hun forstod i fast ubegribelig grad altså at få det til at slå til. Flot var der ikke. En Usserød bajer var f. eks. en bajer delt i 3 dele. Men hvor var der hjerteligt, varmt og hyggeligt i dette helt enestående hjem, hvor jeg hentede min hustru. Men det var Petersen jeg ville tale om. Hans vid var uudtømmeligt. »Hvor mange børn har De, Petersen?« spurgte en. Han svarede: »6 og 1/2 dusin«. Det var jo i overensstemmelse med sandheden. Han skulle hver 3. søndag fungere som kirkesanger i Birkerød og måtte trave den lange vej til fods. Hyppigt tog han en af døtrene med, ofte min senere hustru. Lad os følge dem. I Hørsholm går de ind hos bager Mørck, en gammel hyggelig mand, for at få lidt wienerbrød med til turen. På disken var spildt lidt flødeskum. Petersen tegnede med sin finger en cirkel deri. »Der står omtrent Deres navn, bager Mørck«, sagde han. »Det kan jeg ikke se, Petersen«, sagde bageren. »Jo, der står skumring«, svarede skolelæreren. Undervejs kom de forbi en mark, hvor der blev kørt ind. »Kom her, Petersen, og giv en hånd med«, sagde bonden. »Det kan jeg godt«, svarede Petersen, »men jeg vil selv bestemme, hvad jeg skal bestille«. »Javel«, svarede bonden. »Så vil jeg stikke af²⁰⁾«, sagde Petersen og gik. I Birkerød blev datteren sat af i præstegården, hos gamle fru Begtrup²¹⁾, det var Holger Begtrups moder, og hun tog sig kærligt af den lille pige. Da de gik hjem og nærmede sig Nebbegård, sagde Petersen: »Vi når næppe alleen«. »Hvorfor ikke far?« »Ja, nu kan du jo se«, sagde han. Og da de nåede den, sagde

Skolelærer Frederik Severin Petersen og hustru, Usserød, fot. 1895, udlånt af Gerda Tryde Christensen.

Bager Mørcks ejendom, Hovedgaden 29, fot. 1901, året før den nuværende bygning blev opført.

Petersen: »Kan du så se, at vi nåede Nebbe-alleen«.

Jo, han var ikke kedelig at følges med.

Vi gik en dag sammen op ad kirkealleen. Det var vinter, og hotellets folk isede til hotellets ishus. Der stod en mand ude på isen. Han havde hugget et hul i isen og stak en lang, bredbladet sav lodret ned, tog fat i håndtaget og savede isen i stykker. »Det må være et koldt stykke arbejde«, sagde jeg. »Ja«, svarede Petersen, »især for ham, der står nedenunder«.

Da Petersen podede træer

Petersen var noget af en tusindkunstner. Han var dygtig til at pøde træer. I hans have var der mange frugttræer. Et af dem kaldte han den syvarmede lysestage. Her havde han podet forskellige pæresorter ind på en fælles vild stamme. På den store tjørnehæk havde han på hver hovedstamme podet en pæresort, og det var et morsomt syn at se denne hæk, hvor man kunne plukke pærer. På en gammel egestub ved Vallerødvejen var der i muldet i et af dens huller groet et lille rønnetræ, men hvem skildrer folks forbavelse, da en skønne

dag en af grenene på dette træ bar umiskendelige pæreblomster. »Et naturfænomen«, sagde man, indtil en bemærkede: »Det er såmænd bare skolelæreren fra Usserød, der har været på spil«. Undertiden når man kom ned på skolen, fandt man hele spisestuebordet dækket med aviser og derpå spredt masser af tandhjul, trisser, snore og skruer til fru Petersens fortvivelse. Det var Petersen, som havde skilt værket i det gamle bornholmerur for at rense det og smøre hver enkelt del. Men med sikker hånd samlede han det altsammen påny og fik altid uret til at gå. Symaskinen var et meget nødvendigt redskab, og alle døtrene var dygtige og flittige til at sy, næsten alt blev syet derhjemme. Når den var i ulave, var det derfor en virkelig kalamitet. Men Petersen vidste råd. Han kunne altid trods sin nærsynethed finde fejlen og rette den. Så skete det ganske vist også, at han efter endt arbejde kaldte på sin kone og sagde: »Du kommer til at hjælpe mig, mor, for jeg kan ikke løfte hovedet«. Bøjet over arbejdet havde han ikke lagt mærke til, at håret, det lange hår, var kommet i klemme, og at han bogstaveligt havde syet sig selv fast. Med latter klippede hans kone ham løs, men historien gentog sig gang efter gang.

Polemik i Hørsholm Avis

Petersen havde engang et lille sammenstød med den gamle redaktør Andersen i Hørsholm. Denne havde oprindeligt været skrædder, men havde startet en »Hørsholm Avis«. Den blev påbegyndt under meget beskedne former, men havde vundet betydelig udbredelse. Hvor beskedne forholdene var, fremgår måske bedst af, at et af numrene sluttede således: »Nu må jeg slutte, da jeg ikke har flere Vogstaver«. Det var åbenbart de store B'er, han manglede, og det var jo i grunden en genial måde at meddele det på. Ved en fastelavnsfest på Hørsholm hotel havde Petersen skrevet og fremsagt en vise. I et af versene hed det: »Det skal du ikke gøre, for så kommer du i morgen i skrædderens avis«. Redaktøren blev meget vred og skrev et særdeles bistert svar til Petersen i sit blad. Petersen svarede fredsommeligt, at der var jo ikke noget slemt i det, han havde sagt. Andersen var jo udlært skrædder, og det var jo hans avis o.s.v. Et nyt, bistert angreb fra redaktøren og et nyt svar fra Petersen, denne gang holdt i lidt kraftigere udtryk. Således blev det ved i nogen tid, til Petersen blev træt og holdt op at svare. Han mente nu at have fået Andersen til fjende for altid, men det var ingenlunde tilfældet. Den godmodige mand

standsede en dag Petersen på gaden og bad: »Får jeg ikke snart et stykke igen, Petersen, De kan tro, avisen har fået mange nye holdere på de artikler«. Men Petersen ville ikke mere.

Anekdoter

Jeg har endnu noget at fortælle om Petersen. Han blev engang indkaldt som vidne i en retssag. Da han skulle aflægge ed på, at hans udsagn var sandt, sagde Petersen: »Det vil jeg ikke, det strider mod min overbevisning«. Birkedommeren, den overmåde samvittighedsfulde og hjertensgode Boesen, havde mange lange, fortrolige samtaler med Petersen for at bevæge ham til at aflægge ed, men Petersen fastholdt, at det stod i bibelen: »I skal aldeles ikke sværge«, og det kunne han derfor ikke. Birkedommeren sagde, at de så blev nødt til at idømme Petersen en dagmulkt, og bøjede han sig ikke, så ville mulkten stige og stige, til han ikke kunne betale den. Petersen blev ved sit og sagde, at han holdt sig Guds bud efterretteligt, så var han sikker på, at Gud ikke ville svigte ham. Et par dage efter frafaldt sagføreren godvilligt sit krav. Han var dybt imponeret af Petersens faste tro og tvivlede iøvrigt slet ikke på sandheden i vidneudsagnet. Om hans inderlige tro vidner også dette lille træk, at han, når han fik sin gage, lagde den ind i bibelen, der altid lå fremme på bordet. Når man foreholdt ham, det var letsindigt, svarede han roligt: »Jeg har aldrig hørt, at nogen kunne stjæle noget ud af en bibel«.

Sømandsblodet sad Petersen i årerne. Han havde sin lille sejlbad på Dronningedammen. Båden hed »Caroline Mathilde«, og med den sejlede han frem og tilbage på den lille dam. Der skulle ustandselig vendes og krydses, lidt irriterende for mulige passagerer, men just noget for Petersen. En gang imellem slog han dog lidt mere med vingerne, når han med sin familie gik til Rungsted og lejede en fiskerbåd. Og så sejlede han stolt til Hveen. Efter sin kones ønske tog han altid fiskeren med, men kun som hjælper.

Han og hans kone havde besøgt deres gifte datter i Rådvad. Skønt de var gamle folk, gik de turen fra Skodsborg til Rådvad og tilbage. De skulle nå det sidste tog fra Skodsborg til Rungsted, men da de nåede viadukten, gav toget afgangssignal. Endnu skulle de jo gennem viadukten og et ikke helt lille stykke vej, tilmed op ad bakke, inden de nåede stationen. Da opløftede Petersen sin røst og råbte: »Jeg skal med, jeg skal med«. Og da de udasede kom til stationen, holdt toget

der endnu. »Hvordan går det til?« sagde fru Petersen. »Å«, sagde togføreren »jeg kunne da nok kende min gamle skolelærers stemme«. Det var altså en af Petersens gamle elever, der var togfører.

Da Petersen købte et humbug

Den i sin tid meget kendte grosserer Jens Kjeldsen havde averteret: »Jeg udlover 100 kroner til den, der kan bevise, at der er humbug i min forretning«. Petersen kendte ham ganske tilfældigt fra den tid, da han kørte om på Sjælland med et tærskværk. Han havde den gang tærsket for Petersen, da denne havde lidt landbrug. Nu tog Petersen til København og gik ind hos Jens Kjeldsen. »God dag, Petersen«, sagde Kjeldsen glad genkendende, »hvormed kan jeg være til tjeneste?« Petersen pegede på sit slips og sagde: »Jeg ville gerne købe sådan et humbug, som man jo kalder dem«. »Jo, så gerne«, sagde Kjeldsen og bragte en skuffe fuld. Petersen valgte et, betalte og sagde: »Må jeg få de 100 kroner?« »Nej, nej, nej«, sagde Kjeldsen, »sådan var det ikke ment«. «Ja, men det står i avisen«, sagde Petersen. »Hør Petersen«, sagde Kjeldsen, »kom nu med her over, så giver jeg en bedre frokost, og så snakker vi ikke mere om det«. Om

Parti ved Dronningedammen ca. 1900. Længerne, der ses på den anden side af dammen, hørte til købmand Høebergs gård, Hovedgaden 10, nedrevet omkring 1935.

Petersen tog mod tilbudet, ved jeg ikke. I så fald fik han ikke de 100 kroner, ville vel heller ikke have dem. Men i næste nummer af avisen var der sket en tilføjelse, idet der efter humbug var indført: »Slips ikke medregnet«.

Sine sidste år tilbragte Petersen hos sin gifte datter i Odense. En aften var han veltilpas gået i seng til sædvanlig tid. Lidt efter kaldte han: »Dorthe, kom lidt«. Datteren skyndte sig ind til ham og spurgte: »Hvad er der i vejen, far?« »Å«, sagde Petersen, »det er bare, at jeg skal dø«. Og så lagde han det trætte hoved til hvile, gav et lille suk og døde.

FORSKELLIGE ERINDRINGER

Da Frederiksen fik veteran-gaven

Jeg har tidligere nævnt birkedommer Boesen²²). Han var en fin, god og retskaffen mand, men havde sine ejendommeligheder. For os, som kendte ham som en uhyre forsigtig og langsomt overvejende mand, lød det helt usandsynligt, men var dog ganske vist, at han fra sine sommerferier i Schweiz var kendt som en af de dygtigste og dristigste tindebestigere i Europa. Hans forhør skal have været meget langvarige og omstændelige, thi han ville meget nødig gøre nogen uret.

Engang skulle gamle Peter Frederiksen på Slettemose have veteran-gaven, såvidt jeg husker 100 kroner. Købmand Chr. P. Hansen, som var sognerådsformand og primus motor i denne sag, samt birkedommer Boesen og min ringhed vandrede til Slettemose for at overrække gaven. Gamle Frederiksen var meget rørt. Familien var samlet, vi fik vin og kransekage, og så trådte birkedommer Boesen frem og holdt en smuk tale. Tårerne trådte den gamle veteran i øjnene, og det var altsammen såre smukt og stemningsfuldt. Birkedommeren gjorde et lille ophold og sagde derefter med højtidelig stemme: »Og så, Peter Frederiksen!« »Nu kommer det«, tænkte vi. »Så vil jeg bede Dem«, atter et ophold, denne gang langt og højtideligt. Vi ventede i spænding, »... så vil jeg bede Dem – om – at – tælle pengene«. »Jo, jo«, sagde den befippede Frederiksen, »jo, det er rigtigt nok alt sammen, hr. birkedommer! Og mange tak«. Og så gik vi, helt befriede over, at spændingen var udløst.

Usserød skole på Usserød Kongevej. Tv. ses lærer F. S. Petersen. Fot. ca. 1890.

Oberst Barth

Den før omtalte oberst Barth var en ikke helt almindelig type. Han var gammel rytterofficer og havde udmærket sig i krigen. Hans navn er kendt i militære kredse, fordi han havde konstrueret en særlig god sadel, der kaldtes den barthske sadel og som endnu bruges i den danske og flere andre hære. Han var samtidig med Christian 9. som officer og kom af og til til taffels, hvilket var hans store fryd. Det hørte dog op, efterhånden som han med alderen blev mere og mere aparte og mindre salonfähib. Mens han endnu boede på det lille »Søborg« ved Usserød Kongevej²³), holdt han endnu ridehest og muntrede sig med kabrioler o.s.v. på landevejen. Jeg mødte en dreng, som stormede af sted i vildt løb for så pludselig at standse og gå sidelæns med mange spjæt med benene. »Hvad bestiller du?»

spurgte jeg. »Jeg barther«, sagde han. Når de kongelige efter endt sommerophold på Fredensborg drog til København, kørte de igennem Hørsholm. Obersten holdt da på sin ridehest og hilste på kongen, der lod vognen holde og rakte hånden ud til den gamle oberst. Det var et stort øjeblik for den gamle, forhenværende kriger. I de senere år måtte han nøjes med at sidde på en stol ved vejen, og da var det ikke altid, at kongen så ham. De kongeliges gennemkørsel var en stor oplevelse, hvor skolebørnene stod opstillede for at hilse. Mest opmærksomhed vakte i grunden den store russiske kejser Alexander 3., der som regel var med. Han var tit med på kongejagterne i Folehave skov og havde her sin faste standplads ved en bøg, der endnu kaldes Kejserbøgen²⁴) og bærer hans sædvanlige mærke i barken, et stort A.

Obersten boede i sine sidste år hos sin gifte datter lidt længere oppe ad Kongevejen²⁵), og var vist en ret besværlig pensionær. For eksempel hændte det, at han, når maden bragtes ham på hans værelse, og den måske ikke rigtig passede ham, simpelthen kylede tallerkenen hen ad gulvet. Jeg tror nok, at der kom adskillige skår i fru Hvidbergs service. Det skete også, at obersten inviterede sin svigersøn, datter og datterdatter til the om aftenen. Han vartede selv op ved bordet, men fandt det for besværligt at skænke i hver kop for sig. Derfor stillede han kopperne på geled, hvorefter han med thepotten »vandede« hen over dem til fru Hvidbergs store rædsel.

Oberst Søren Chr. Barth, 1803–95. Han gjorde tjeneste ved rytteriet og opfandt en bedre ryttersadel, som blev kaldt den Barthske sadel. Under krigen 1864 havde han tilsynet med hestedepoterne i Nørrejylland og Fyn. Han boede sine sidste år hos sin datter, der var gift med postmester Hvidberg.

Familien Hvidberg på »Solbakken«, Usserød Kongevej 23, nedrevet omkring 1960. På trappen Joachim Hvidberg, frue og datter, og stående foran tv. oberst Barth. Fot. ca. 1890.

Om forspil til salmer

Man oplevede mærkelige eksempler på folks umusikalskhed. Som organist lagde jeg megen vægt på at gøre mine forspil og efterspil til salmemelodierne så smukke, som jeg formåede. Ofte stolede jeg ikke på inspirationen, men komponerede dem i forvejen, så jeg var sikker på, at de blev anstændige. Men jeg blev skåret ned. En mand sagde til mig: »Se hr. Tryde, jeg kan nok forstå, at sådant et stort instrument som et orgel må have en indviklet mekanisme. Og nu har jeg lagt mærke til, at før De begynder på melodien, så kommer der altid nogle toner først. Det er vel, når De skal sætte det hele i gang. Ikke sandt?« Ak de skønne spildte kræfter! En mand skulle have sin kone begravet fra kirken. Han bad mig om at lade være med at spille og bare synge. »Hvorfor dog det?« spurgte jeg. »Jo«, sagde manden, »når orglet går, så kan man jo slet ikke høre melodien for alle de toner«. Jeg fik ham dog overtalt.

Expres-Madsen

Expres-Madsen var en meget ejendommelig mand. Han havde som ung været i U.S.A. og var meget præget deraf. Han startede en købmandsforretning, men solgte den igen og nedsatte sig som vognmand og fragtmand. Sin forretning kaldte han »Hørsholm Expres«, deraf hans navn. Om ham er der mange historier. Jeg anfører et par stykker. En gang blev han indkaldt som vidne i en sag. Birkedommeren spurgte: »Det er blevet mig fortalt, at købmand Chr. P. Hansen²⁶⁾ offentligt skal have sagt, at jeg var en stor idiot. Har De hørt det, Madsen?« Madsen svarede: »Chr. P. Hansen er alt for klog en mand til, at han nogensinde ville sige den slags ting offentligt, – selv om han mente det«. Forhøret sluttede og retten hævede.

Expres-Madsens kone var død og begravet. En dag kom Madsen op til mig og bad mig, om jeg ville synge de salmer for ham, som var sunget ved hans kones begravelse. Han havde med sig en voksvalse til en grammofon. På den ville han optage sangen for så at sende valsen til sine børn i Amerika. Jeg fandt tanken så smuk og rørende, at jeg naturligvis indvilgede. Nogen tid efter kom en dame hen og spurgte mig: »Hvor kan det dog være, hr. Tryde, at De hver aften står og synger salmer på Selmersvej?« Det var valsen, der gik. Den var ikke sendt til Amerika endnu.

Da Madsen lå på sit dødsleje, tilkaldte han sin sagfører for at få optegnet sin sidste vilje. Da samtalen var endt, var Madsen træt. Han lagde sig til rette i sengen og sagde til sagføreren: »Så, nu trækker Madsen sig tilbage«. Det var hans sidste ord. Et par timer efter var han død.

Smedemesterens overtro

Der var i Hørsholm en smedemester, som hed Jensen. Han var en stor og kraftig mand, rigtig en flot type på en smed. Han var munter og glad og kom meget ud blandt sine bekendte. Nytårsaften deltog han altid i et større selskab og var, som de andre, iført kjole og hvidt. Men klokken halv tolv brød han altid op og forlod under et eller andet påskud selskabet. Han gik hjem og uden at klæde sig om lige ud i smedien, hvor han smedede en hestesko. Hvorfor vidste han ikke, det var gammel smedetradition.

I virkeligheden var det gammel overtro. Thi skoen var til Odins hest Sleipner på vej til Bravallaslaget. Med dette lille træk, som måske har lidt kulturhistorisk interesse, skal jeg slutte.

Hørsholm kommuneskole bygget 1897. Denne bygning nedrevet ved udvidelse af skolen 1976. På første sal th. havde F. V. Tryde lejlighed. Fot. ca. 1910.

Afslutning

Det er jo på ingen måde en udtømmende skildring af Hørsholm og hørsholmerne, jeg her har forsøgt, men et forsøg på at fastholde nogle ejendommelige skikkelser og muntre episoder.

Hørsholm er en dejlig gammel by, egnen vidunderlig og menneskene dygtige, intelligente, flittige og af en lige så udpræget samhörighed, som disse skildringer ønsker at være.

Jeg vil slutte med en lille omskrivning af en af de før omtalte taleres ord: »Gid Hørsholm må kunne se, ikke tilbage, men frem til en lys og lykkelig fremtid«.

NOTER

- 1) Posthuset lå, hvor nu Rådhuset er bygget, fra ca. 1846–1897 og er derefter flyttet adskillige gange (se bogen: Hørsholm Postkontors 200 års jubilæum, 1977).
- 2) Ny Holte hotel, senere Geels kro, på hjørnet af Kongevejen og Øverødvej, nu nedrevet.
- 3) Skoven ved ejendommen »Friheden« på begge sider af Kongevejen nord for Høsterkøbvej.
- 4) Usserød å ved gården »Mortenstrup«, hvor afløbet nu føres gennem rør til åen syd for »Blegghuset«.
- 5) Olsens vandmølle er Usserød mølle ved Forbrændingsanstalten.
- 6) Fru Heibergs hus, se museumsforeningens årbog 1982 om »Heiberg-sommeren 1832«, red. T. Topsøe-Jensen.
Mindetavlen fra huset findes på Hørsholm Egns Museum.
- 7) Hovedgadens sydlige del fra nr. 1–23 fik 1976 navneforandring til Gammel Hovedgade.
- 8) Slagter Rasmussens hus er den senere smedie, nu Gammel Hovedgade 1.
- 9) Frk. Phødenphants pigeskole blev i 1894 forenet med Hass' realskole, der oprindeligt kun var for drenge. I 1920 blev Den private Realskole »indlemmet« i Hørsholm kommuneskole.
- 10) Præsten skulle dengang være til stede ved eksaminationen.
- 11) Hørsholm Distrikts økonomiske Selskab, der stadig eksisterer, solgte 1919 sparekassen til Landmandsbanken.
- 12) P. H. J. Petersen var apoteker ved Hørsholm apotek fra 1887–1908. Han havde desuden en mineralvandsfabrik i en tilbygning ved apoteket. Var stifter af Hørsholm gas- og vandværk, medlem af sognerådet m. m.
- 13) Apoteker Paul Scheel drev Hørsholm apotek i over 50 år. Paul Scheel var sognerådsformand og gjorde et stort arbejde for at sikre kommunen billeder og kobberstik vedrørende Hørsholm, hvoraf en del er overladt Hørsholm Egns Museum.
- 14) Ridebanen skal betragtes som »forbindelsesled« mellem slotshaven og købstaden Hirschholm, for hvis anlæg der blev udarbejdet en plan 1737 (se P. Chr. Nielsen: »Hørsholm Slotshave«, 1977).
- 15) Den gamle skole på Folehavevej, her var en del af bygningerne oprindeligt fiskemesterens bolig, se H. C. Rosted: »Den gamle skole på Folehavevej«, 1966.
- 16) Slottet blev nedrevet 1810–12, og kirken blev opført 1823.
- 17) Genopbygningen af det Christiansborg, der brændte 1794, og hvoraf fløjen med staldene og Teatermuseet består.
- 18) Indgangen til kirkegården på hjørnet af Folehavevej og Kirkegårdsvej er den oprindelige indgang, og til højre herfor finder vi lærer Petersens gravsten.
- 19) Usserød skole lå dengang i en bygning på Usserød Kongevej 54.
- 20) »At stikke af«, betød at stikke kornnegene af vognen med en høtyv.
- 21) Fru Begtrup var præstefru i Birkerød.
- 22) Birkedommer Boesen virkede som dommer i Hørsholm fra 1906–1926.
- 23) Oberst Barth boede i villa »Søborg« på hjørnet af Usserød Kongevej og Mortenstrupvej, huset er stærkt ombygget.
- 24) »Kejserbogen« stod ved Friises eng i Folehave skov. Den blev fældet omkring 1960.
- 25) Villa »Solbakken«, se Sv. Jensen: »Hørsholm Minder«, årsskrift 1974.
- 26) Chr. P. Hansen, købmand, var en af egnens betydelige personer. Han var formand for Hørsholm sogneråd 1901–1909, og medstifter af og derefter formand for flere af egnens foreninger. Hans forretning var nuværende Hovedgade 47 og 49.

MUSEUMSFORENINGEN FOR HØRSHOLM OG OMEGN

er støtteforening for *Hørsholm Egns Museum*, Sdr. Jagtvej 2, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 07 11.

Foreningen vælger fire repræsentanter til museets bestyrelse, medens fem bestyrelsesmedlemmer udpeges af byrådene inden for det gamle Hørsholm amt, dvs. de gamle sogne: Birkerød, Bloustrød, Hørsholm og Karlebo, og et bestyrelsesmedlem vælges af Hørsholm Distrikts Økonomiske Selskab.

Museumsforeningen udgiver et årsskrift, der tilsendes medlemmerne gratis, arrangerer ture og foredrag. Medlemmerne har gratis adgang til museet.

Indmeldelse kan finde sted hos formanden *P. Chr. Nielsen*, Folehavevej 21, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 10 49, og museumslederen *Ellen B. Danstrup*, Kammerrådensvej 25, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 07 43.

Museumsforeningen har tidligere udgivet:

- 1963. H. C. Rosted: *Træk af bondens historie på Hørsholm Gods*.
- 1964. H. C. Rosted: *Ebberødgård 1346–1890*.
- 1965. T. Topsøe-Jensen: *Kongevejen fra Usserød nord for Hirschholm til Helsingør*.
- 1969. »H. C. Rosted 1891–1968«, der hovedsageligt indeholder afhandlinger af H. C. Rosted, Årsskrift 1968–69, red. P. Chr. Nielsen.
- 1969. P. Chr. Nielsen: *Vejledning for besøgende på Hørsholm Egns Museum*.
- 1970. A. H. Brandt: *Træk af Karlebo kommunes historie*.
- 1971. E. O. Errebo-Knudsen: *Mathildevejen*, opr. trykt i »Fra Frederiksborg Amt«, 1945.
- 1972. Povl Eller: *Hvad blev der af portrætterne på Hirschholm Slot*.
- 1973. Inger og Ove Rasmussen: *Fortid i Bloustrød*.
- 1974. Svend Jensen: *Hørsholm minder*.
- 1975. T. Topsøe-Jensen: *Fredensborgvejen*.
- 1976. T. Topsøe-Jensen: *Rungsted Fiskerleje*.
- 1977. P. Chr. Nielsen: *Hørsholm Slotshave*.
- 1978. Johannes Jegstrup: *Barndomserindringer fra Kokkedal*.
- 1979. Ellen B. Danstrup og P. Chr. Nielsen: *Hørsholmbogen*.
- 1980. P. Chr. Nielsen: *Slotsgartnerens Hus i Hørsholm*.
- 1981. *Sjælsmark, en landsby på Hørsholmegn*, red. T. Topsøe-Jensen.
- 1982. *Heibergssommeren 1832*, red. T. Topsøe-Jensen.

Følgende årgange er udsolgt: 1963, 1964, 1965, 1966, 1969, 1970, 1971, 1973, 1974, 1975, 1982.

Medlemmerne har desuden fået tilsendt:

- 1964. H. C. Rosted: *Usserød Skole 1864–1964*, udg. af Hørsholm kommune.
- 1966. H. C. Rosted: *Den gamle skole på Folehavevej i Hørsholm*, privattryk, udg. af Finn Rosetzsky.
- 1967. H. C. Rosted: *Slotsgartnerens Hus, en historisk gård i Hørsholm*, udg. af Grundejer- og Kommunalforeningen i Hørsholm.
- 1974. T. Topsøe-Jensen: *Struensee-Samlingen på Hørsholm Egns Museum*. Særtryk af Frederiksborg Amts historiske Samfunds årbog 1970.
- 1977. Ellen B. Danstrup: *Rungstedgaard*, udg. af Forsikringshøjskolen.
- 1977. Arne Madsen: *Karlebo Kirke*, udg. af Karlebo Menighedsråd.
- 1978. T. Topsøe-Jensen: *Hørsholm Egns Museum*.
K. Howald Petersen: *Bloustrød Kirke*, udg. af Bloustrød Menighedsråd.
- 1982. Ellen B. Danstrup: *Rungsted Kirke 1907–1982*, Rungsted Sogneblad, nr. 2, 1982.
- 1982. P. Chr. Nielsen: *Slotsgartnerens Hus – Fuglsanghus*.